

Alkoholy a fenoly

Alkoholy můžeme odvodit náhradou jednoho atomu vodíku v molekule vody za uhlovodíkový zbytek.

1° – primární
alkohol

2° – sekundární
alkohol

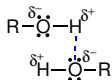
3° – terciární
alkohol

Fenoly – hydroxylová skupina je vázaná k aromatickému jádru

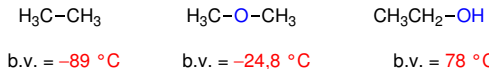
fenol

Alkoholy tvoří podobně jako voda **intermolekulární vodíkové vazby**.

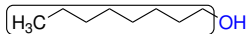

Alkoholy a fenoly

Vliv vodíkových vazeb na **teploty varu**:

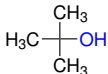
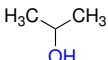
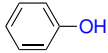
Nižší alkoholy jsou rozpustné ve vodě – důležitá je **velikost hydrofobního uhlovodíkového zbytku**.

Kyselost alkoholů

Alkoholy a fenoly

	pK_a		pK_a
H_2O	14,0		18
CH_3OH	15,3		
CH_3CH_2OH	15,9		
	16,5		9,95

Faktory ovlivňující kyselost alkoholů (podle významu):

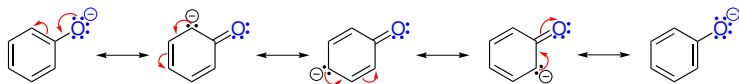
1. Konjugace:

$pK_a = 18$

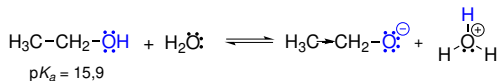

$pK_a = 9,95$

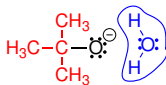
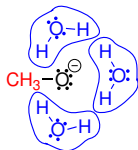

Faktory ovlivňující kyselost alkoholů:

2. Indukční efekt:

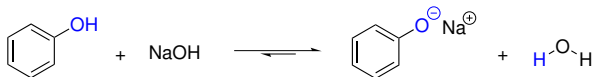

3. Efekt solvatace:

Alkoholy a fenoly

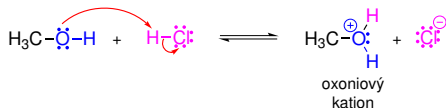
Pozice acidobazické rovnováhy s hydroxidem:

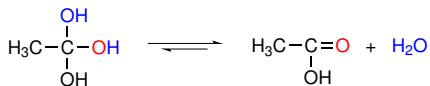
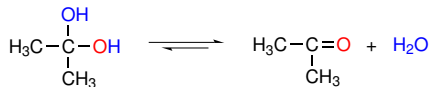
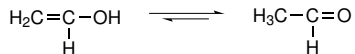
S **reaktivními kovy** reagují alkoholy za vývoje vodíku a vzniku alkoholátu:

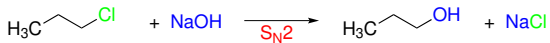
Bazicita alkoholů

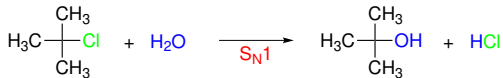
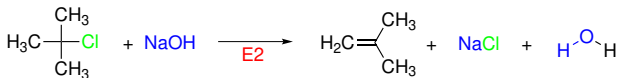
Některé alkoholy jsou **nestabilní**:

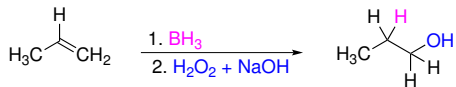
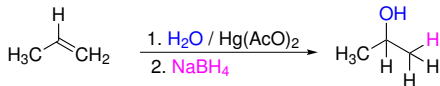
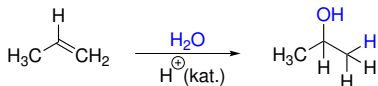
Nukleofilní substituce

ale:

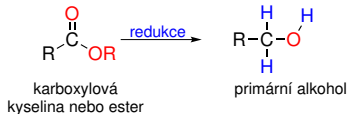
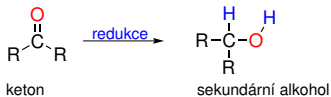
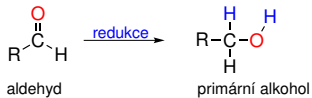

Hydratace dvojné vazby

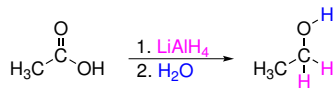
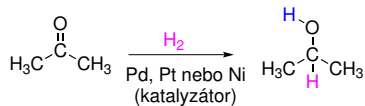
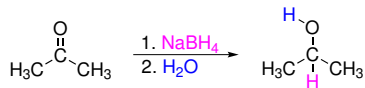

Redukce karbonylových sloučenin

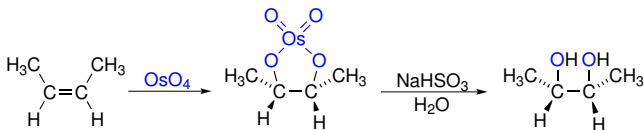
Příprava alkoholů

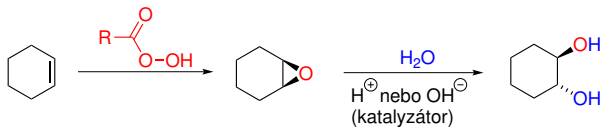
Dihydroxylace alkenů

Příprava vicinálních diolů.

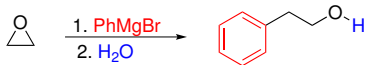
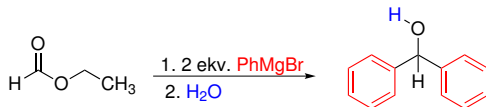
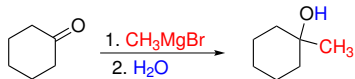
Syn-dihydroxylace:

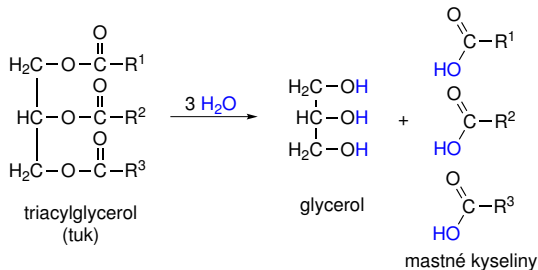
Anti-dihydroxylace:

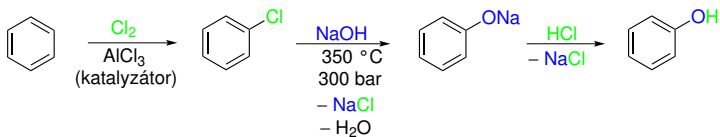
Příprava pomocí organokovů

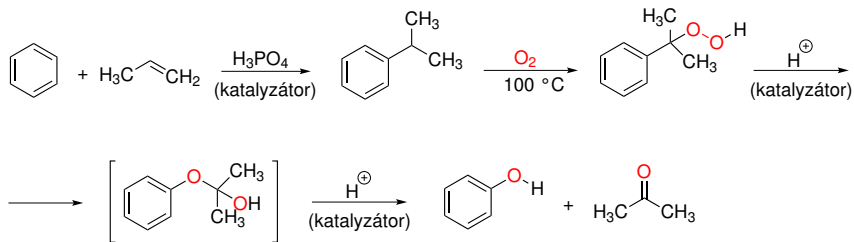
Výroba glycerolu

Historicky:

Současná metoda:

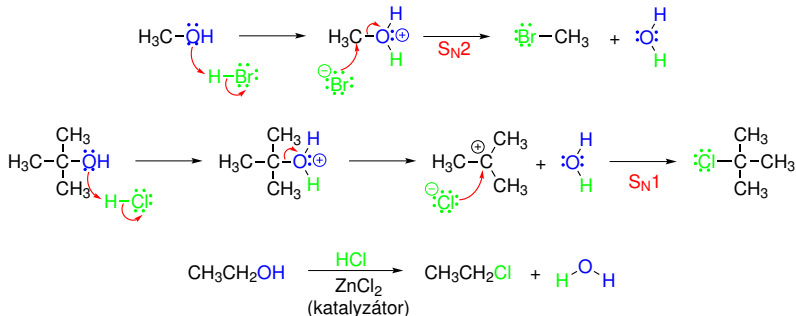

Reakce alkoholů

Hydroxylová skupina je špatnou odstupující skupinou OH^- je konjugovanou bází slabé kyseliny (H_2O).

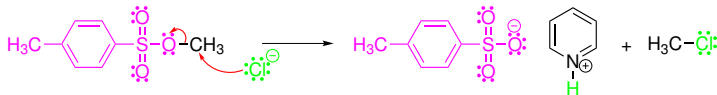
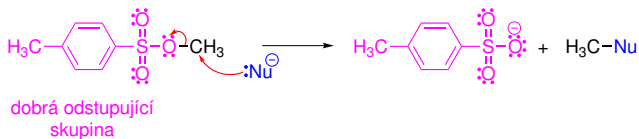
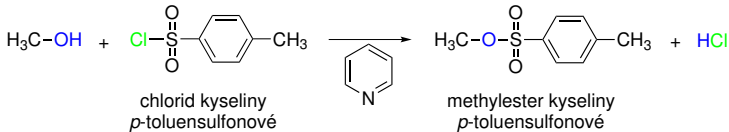
1. **Protonace -OH** – odstupuje H_2O , konjugovaná báze H_3O^+ .

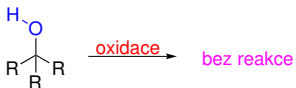
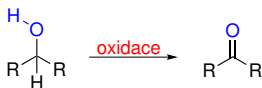
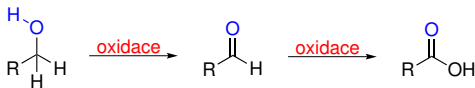
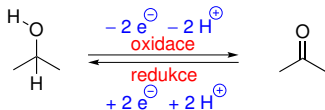
Reakce alkoholů

2. **Převod alkoholu na ester silné kyseliny** – kyslík -OH skupiny se stane součástí dobré odstupující skupiny.

Po aktivaci -OH skupiny může proběhnout i **eliminální reakce**.

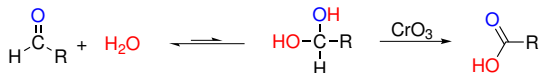
Oxidace alkoholů

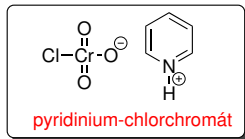
Mnoho typů oxidačních činidel – $\text{Na}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$, KMnO_4 (v kyselém prostředí), CrO_3 , MnO_2 , katalytické systémy...

Reakce alkoholů

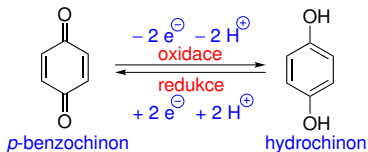
V přítomnosti vody jsou obvykle **aldehydy** oxidovány dále až na **karboxylovou kyselinu**:

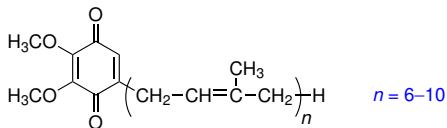
Řešením může být použití **PCC** a podobných činidel v **bezvodém prostředí**:

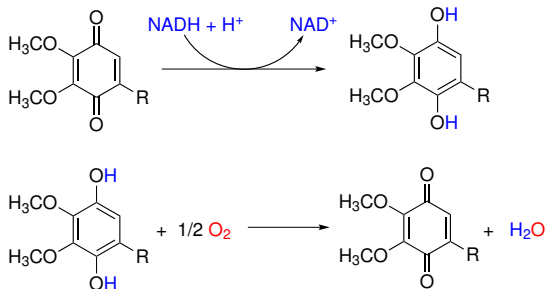
Oxidace fenolů

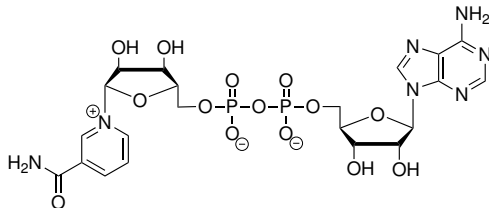
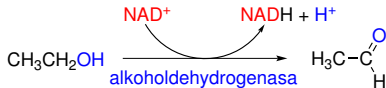
Ubichinony

Funkce ubichinonů:

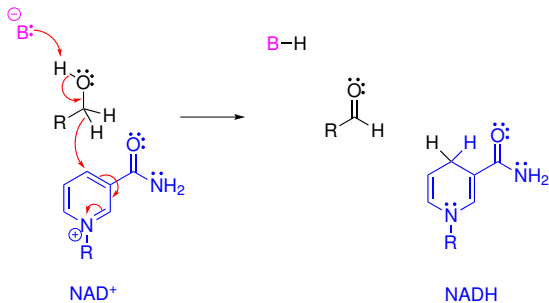
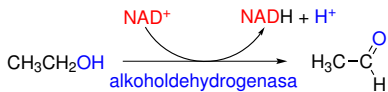

Biochemická oxidace alkoholů

Nikotinamidadenindinukleotid

Biochemická oxidace alkoholů

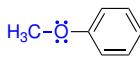
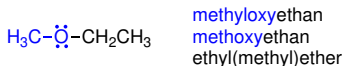

Ethery

Ethery můžeme odvodit náhradou dvou atomů vodíku v molekule vody za uhlovodíkové zbytky.

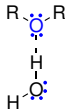

Tvorba **názevů etherů**:

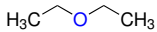
anisol
methoxybenzen
feny(methyl)ether

Ethery mohou být **pouze akceptory vodíkové vazby**.

Významné ethery

diethylether

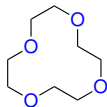
1,4-dioxan

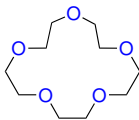
tetrahydrofuran (THF)

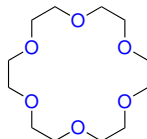
oxiran

12-crown-4

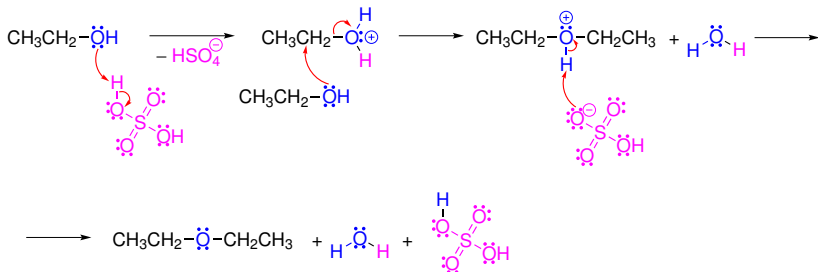
15-crown-5

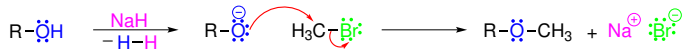
18-crown-6

Kysele katalyzovaná kondenzace alkoholů

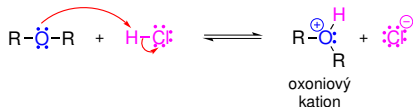

Williamsonova syntéza (1850) – limitováno na methylhalogenidy a primární alkylhalogenidy.

Reakce etherů

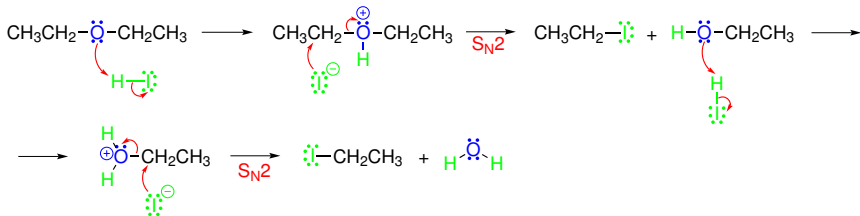
Bazicita – se silnými kyselinami tvoří **oxoniové soli**:

Štěpení etherů halogenvodíkovými kyselinami

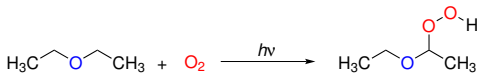

Mechanismus:

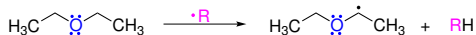

Reakce etherů

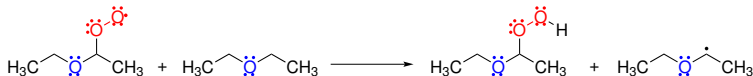
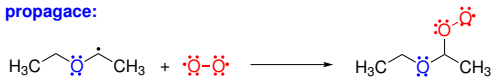
Autooxidace – reakce s kyslíkem, probíhá **mechanismem radikálové řetězové reakce**, vyžaduje iniciaci radikálovým iniciátorem, světlem. . .

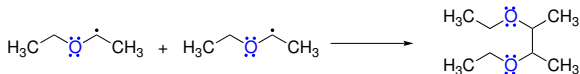
iniciace:

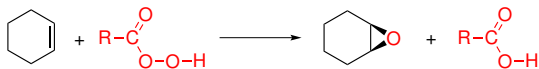
propagace:

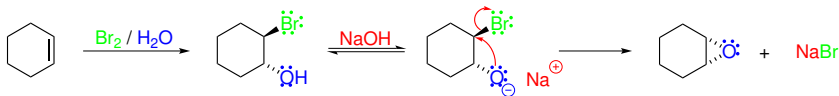
terminace:

Epoxidace alkenů peroxokyselinami:

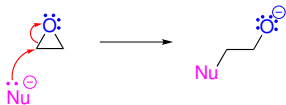

Bazickou cyklizací 2-halogenalkoholů

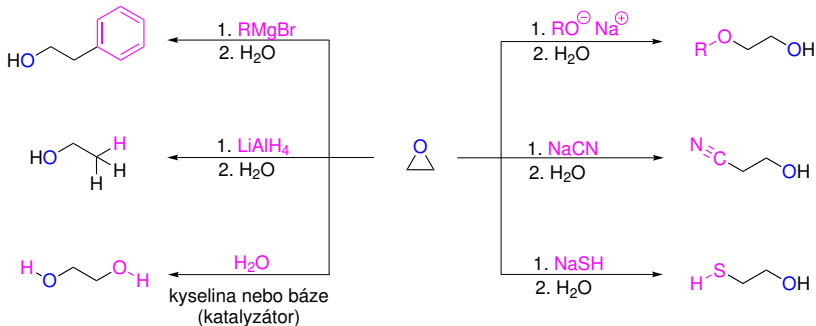

Reakce epoxidů

Nukleofilní otevření cyklu je usnadněno velkým napětím v tříčlenném cyklu.

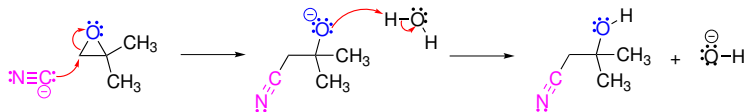

Využití:

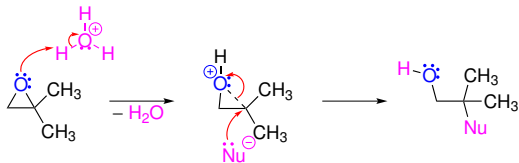

Reakce epoxidů

Regiosektivita nukleofilního otevření cyklu – přednostně je nukleofilem napadán stericky méně bráněný atom uhlíku.

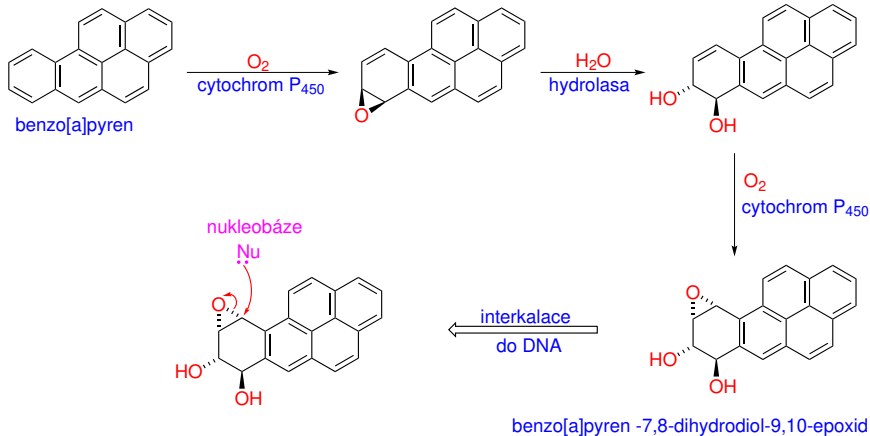

Pozor, pokud by **kyselé katalýzy** na atomu uhlíku cyklu **mohl** vzniknout stabilizovaná karbokation, **obrací se regiosektivita!**

Reakce epoxidů

Karcinogenita některých polycyklických aromatických uhlovodíků je způsobena jejich aktivací na reaktivní epoxidy:

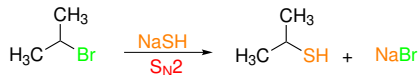

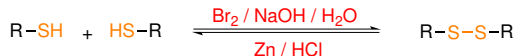
Thioly a sulfidy

Thioly – dříve **merkaptany** (*mercurium captans*).

Příprava thiolů:

Thioly podléhají **snadno oxidaci**, působením mírných oxidačních činidel vznikají **disulfidy** (disulfidový můstek ve struktuře peptidů).

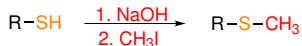

Thioly a sulfidy

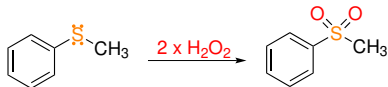
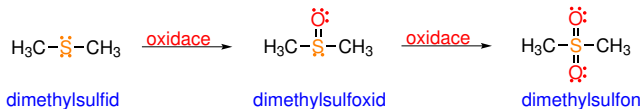
Vazba S–H je **snadněji polarizovatelná** ve srovnání s vazbou O–H → thioly jsou **výrazně kyselejší** než odpovídající alkoholy.

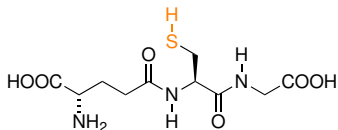
Thioly a thioláty jsou **silné nukleofily** – jejich alkyací vznikají **sulfidy**:

Oxidace sulfidů:

Glutathion (GSH) – důležitý tripeptid, ochrana před volnými radikály, konjugace metabolitů cizorodých látek.

GSH - glutathion